

Nr 1

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående behovet av ett internationellt språk.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 60 av herr *Dahl m. fl.* och II: 73 av herr *Mellqvist m. fl.* hemställas, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Sverige hos Förenta Nationerna föreslår tillsättandet av en vetenskaplig kommission med uppgift att förutsättningslöst utreda behovet av ett internationellt språk vid sidan av de olika nationalspråken.

I motionerna anföres, att någon planering på längre sikt icke synes ha förekommit beträffande bästa sättet att åstadkomma mellanfolklig språkförståelse. Den internationella språkfrågan har emellertid blivit en världsangelägenhet, som bör lösas på ett för samtid och framtid så gagneligt sätt som möjligt. Det är inte minst för de mindre folken nödvändigt, för att få möjlighet till kontakt med omvärlden, att behärska främmande språk, och det räcker då icke med ett språk, t. ex. engelska, eftersom handels- och kulturutbytet med icke engelsktalande folk kan kräva kunskaper även i andra språk. De allt större kraven på språkkunskaper lägger tunga bördor på ungdomen.

En översikt över hela det internationella språkproblemet kan erhållas om en internationell språkcommission utses av FN eller Unesco med uppgift att utforska det mellanfolkliga språkproblemet från psykologiska, politiska och ekonomiska synpunkter. En sådan kommission bör exempelvis väga mot varandra engelskans för- och nackdelar såsom internationellt språk samt vad som talar för och mot det internationella språket esperanto. Om kommissionen exempelvis skulle komma till det resultatet, att man allvarligt bör överväga antagande av esperanto som internationellt språk, bör den pröva frågan om de svårigheter som kan uppstå under en övergångsperiod samt anvisa sättet för en stegvis övergång till allmän esperantoundervisning i skolorna.

Kommissionens arbete bör präglas av vetenskaplig saklighet och vara baserat på en objektiv redovisning av kontrollerbara fakta, stödde på statistiskt material. Det må sedan ankomma på FN eller Unesco att ta de initiativ, som kan anses lämpliga.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion I: 60.

Utskottet

Motionärernas förslag innebär att en vetenskaplig kommission skulle försöka klarlägga behovet av ett internationellt språk och objektivt granska olika

alternativ i fråga om ett sådant språk samt på grundval av redovisade fakta summera fördelar och nackdelar av de olika alternativen — närmare bestämt engelska och andra nationalspråk samt esperanto. Motionärerna har i sin motivering föreslagit att kommissionen skulle utses antingen av FN eller Unesco, men i motionsyrkandet föreslås endast en framställning i sådant syfte till FN.

Utskottet delar motionärernas mening att den internationella utvecklingen på olika områden medför ett alltmer kännbart behov av förbättrade förutsättningar för språklig kommunikation i det mellanfolkliga vetenskapliga och kulturella utbytet och i det humanitära arbetet samt vid förhandlingar och mänskliga kontakter i övrigt mellan invånare i olika länder. Ett allmänt omfattat internationellt språk torde härvidlag kunna fylla en väsentlig uppgift och bidra till att skapa den ömsesidiga förståelse folken emellan, som är en av grunderna för en fredlig samverkan.

Utskottet är samtidigt väl medvetet om att betydande svårigheter måste möta strävandena på förevarande område. De problem som här anmäler sig är av en omfattning och art som kräver ingående undersökningar beträffande förutsättningarna för introducerande av ett internationellt språk, som verkligen kan komma till användning i största möjliga utsträckning. Ett ställningstagande till motionärernas förslag att för en dylik undersökning engagera ett internationellt organ — FN eller Unesco — måste enligt utskottets mening ske med beaktande av frågorna rörande proceduren för åstadkommande av ett sådant engagement.

Beträffande formerna för en hänvändelse till FN gäller enligt FN-stadgan och praxis att medlemsstat kan begära inskrivning av ett ärende på dagordningen. Initiativ till en sådan hemställan ankommer för Sveriges del på regeringen.

Frågan om vilka ärenden som skall upptagas på dagordningen prövas av en särskild dagordningskommitté, i vilken de fem stormakterna samt ett stort antal andra nationer är företrädare.

FN tillsätter inte utredningskommissioner men kan enligt stadgarna skapa organ för särskilda uppgifter. Beslut om sådana specialorgan fattas av en för ändamålet särskilt organiserad konferens. Innan en sådan kan komma till stånd måste först frågorna om representationen i densamma och gäldandet av kostnaderna avgöras. Förberedelse tiden för en konferens är i allmänhet fyra å fem år.

Det andra i motionerna nämnda internationella organet, Unesco, är ett specialorgan inom FN för undervisning, vetenskap och kultur, vars verksamhet bekostas dels genom medel från FN, dels genom särskilda bidrag från olika medlemsstater. Framställningar till Unesco kan göras direkt av medlemsstaterna.

Utskottet vill erinra om att Unesco, där internationella esperantoförbundet har konsultativ ställning, vid sin session år 1954 behandlade en rapport i anled-

ning av en framställning till förmån för esperanto. En resolution antogs, vari framhölls bl. a. att genom esperanto vissa resultat uppnåtts i de internationella intellektuella förbindelserna och för närmande av folken, vilka resultat motsvarade Unescos mål och ideal och att flera medlemsstater förklarat sig beredda att införa eller utvidga undervisningen i esperanto. Unescos generaldirektör fick i uppdrag att följa utvecklingen av språkets användning på olika områden och i detta syfte samarbeta med esperantoförbundet.

Däremot har frågan om ett internationellt språk icke inom vare sig FN eller Unesco varit föremål för en sådan förutsättningslös prövning som avses i motionerna.

Som inledningsvis uttalats anser utskottet för egen del att frågan om ett gemensamt internationellt språk är av mycket stor vikt, ehuru utskottet självfallet icke har anledning att taga ställning till spörsmålet om vilket språk som härvidlag bör givas företräde.

Att nu försöka få upp frågan om ett gemensamt språk på FN:s dagordning och att få till stånd en vetenskaplig granskning av olika alternativ förefaller komma att möta stora svårigheter. En framkomligare väg att få frågan på detta stadium underställd ett internationellt forum torde vara en hänvändelse till Unesco genom det svenska Unescorådet. Det bör emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att taga de initiativ som kan anses lämpliga för att pröva förutsättningarna för en undersökning i motionernas syfte.

Utskottet anser sig således icke böra tillstyrka bifall till vad i motionsyrkandet föreslagits men vill med hänsyn till frågans vikt hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 60 och II: 73 i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet ovan anför.

Stockholm den 24 februari 1965

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Eric Gustaf Peterson, Hellebladh, Oscar Carlsson, Svanström, Nyman, Hübinette, Yngve Persson, Bengt Gustavsson, fru Olsson, herr Helge Karlsson, fröken Stenberg och herr Torsten Hansson;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Hamrin i Kalmar, Svensson i Kungälv, Dickson, Haglund, Rimås, Wikner, Börjesson i Glömminge, Nilsson i Bästekille, Gustafsson i Stenkyrka och Björk i Göteborg.